

Rolandas KREGŽDYS

Vilniaus universitetas

DĒL LIE. *spařnas* IR PABALTIJO FINŲ *perna* „BLUŽNIS“

Neseniai K. Liukkonenas (1999, 103) pasiūlė patikimos etimologijos neturintį Pabaltijo finų *perna* „blužnis“ sieti su lie. *spařnas* „paukščių, vabzdžių skrendamasis organas; žuvies pelekas“. Hipotezės autorius mano šį žodį esant pasiskolintą iš baltų kalbų.

Vienas tokio siejimo argumentų, pasak Liukkoneno, galėtų būti šių kūno dalių panašumas (op. cit., 104) – remiamasi medicinos studentų tvirtinimu, kad blužnis yra panaši į sparną (iš tiesų šis organas yra kumščio dydžio, kavos pupelės formos, rausvai violetinės spalvos, žr. Britannica XI 106; LTE II 194). Liukkonenas atstato prabl. **spernā* / **spernā* (neutr.) pagal lie. dial. *sparnà* „sparnas“; žodžio pradžios *s-* aiškinamas kaip antrinis.

Galima pritarti hipotezės autoriaus minčiamai, kad Pabaltijo finų *perna* nėra paveldėtas žodis, o jo šaknies balsis neetimologinis, t. y. šis skolinys gali reflektuoti keletą pakitimų, tačiau, kitaip negu Liukkonenas, spėju, kad aptariamasis finų žodis yra pasiskolintas ne iš baltų, bet iš slavų kalbų, o šaknies /e/ kildintinas iš /o/. Galimi du šios lekšemos kilmės aiškinimo būdai:

1) iš s.sl. *borna* „vaga“ < **bornā* „tai, kas išvogta, raukšlėta“ (plg. tos pačios šaknies r. *бора/ борина* „klostė, raukšlė“, žr. Даль I 114), t. y. finų *perna* „blužnis“ ← (?) *** „išvogtas (kraujagyslių) organas“. Dėl C (skardusis) > C (duslusis) ir /o/ > /e/, plg. skolinį suo. *merta* „spąstai žuvims“ < sl. *morda* „t.p.“, dar plg. karelių *merda* (plačiau žr. Матвеев 1959, 15, 99);

2) iš sl. **porna* (< prasl. **pъrna* „lūpa“) → slov. *perna* (su /o/ > /e/) „lūpa“ (Machek 1957, 362t.).

Pastaroji etimologija daug paprastesnė ir patikimesnė – tiesioginio denotato „kūno organas“ refleksas. Taigi Pabaltijo finų *perna* „blužnis“ ir lie. *spařnas* „skrendamasis organas“ yra visiškai skirtingos kilmės žodžiai.

LITERATŪRA

Britannica – The New Encyclopaedia Britannica, XI, Chicago etc., 1998.

Даль В., 1989, Толковый словарь живого великорусского языка, I, Москва.

Liukkonen K., 1999, Baltisches im Finnischen, Helsinki.

LTE – Lietuviškoji tarybinė enciklopedija, II, Vilnius, 1977.

Machek V., 1957, Etymologický slovník jazyka českého, Praha.

Матвеев А. К., 1959, Финно-угорские заимствования в русских говорах северного Урала, Свердловск.

Zinkevičius Z., 1980, Lietuvių kalbos istorinė gramatika, I, Vilnius.